

УДК 347.998.8

Віталій Пчелін,*канд. юрид. наук,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу нормативно-правових актів, положення яких закріплюють правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України. Аналіз таких актів проведено з урахуванням їх юридичної сили й ієрархічних зв'язків. Вироблено авторське бачення сутності поняття «правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України».

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне судочинство, правові засади, інформаційне забезпечення, автоматизовані інформаційні системи.

Постановка проблеми. Належне функціонування адміністративного судочинства України, в межах якого відбувається розгляд і вирішення публічно-правових спорів, пов'язаних із захистом і поновленням порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод й інтересів фізичних та юридичних осіб, можливо лише у разі його ефективного організаційного забезпечення. Однією з основоположних складників такого забезпечення є інформаційне забезпечення адміністративного судочинства України. Саме завдяки інформаційному забезпеченню знаходить свій прояв такий основоположний принцип адміністративного судочинства, як його гласність і відкритість. Більш того, в процесі інформаційного забезпечення зацікавлені особи можуть отримати необхідну їм інформацію про хід розгляду та результати вирішення їхньої справи, а суд – прийняти законне й обгрунтоване рішення. Не викликає сумніву, що належна реалізація вищенаведеного прямо залежить від того, наскільки повно й якісно визначено правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові засади й особливості забезпечення судового процесу та судочинства в цілому розглядалися в працях таких учених-правознавців, як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, В. М. Бевзенко, В. М. Гаращук, І. Б. Коліушко, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, Т. М. Кравцова, С. О. Кузниченко, Р. О. Куйбіда, Р. С. Мельник, О. М. Музичук, О. М. Пасенюк, О. П. Рябченко, О. Ю. Синявська,

С. Г. Стеценко, М. М. Тищенко, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, І. В. Шруб, О. М. Якуба та інші. Проведені названими вченими дослідження послужили важливим теоретичним підґрунтям функціонування органів судової влади, в тому числі адміністративних судів. Разом із тим правові засади інформаційного забезпечення досліджувалися фрагментарно, в рамках більш широкої правової проблематики, що зумовлює актуальність представленої наукової статті. Крім того, актуальність обраної тематики також зумовлює й значне оновлення нормативної бази, що визначає правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України.

Метою статті є визначення правових засад інформаційного забезпечення адміністративного судочинства з урахуванням юридичної сили й ієрархічних зв'язків нормативно-правових актів, на рівні яких вони встановлені.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основоположні правові засади інформаційного забезпечення діяльності будь-яких державних інституцій, у тому числі адміністративного судочинства, встановлені Конституцією України від 28 червня 1996 року. Цей нормативно-правовий акт містить низку важливих законодавчих приписів, що регулюють дану сферу суспільного життя, а саме: забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших функцій держави (ч. 1 ст. 17); кожному гарантується таємниця листування,

телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ч. 1 ст. 31); не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди (ч. 2 ст. 32); кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (ч. 3 ст. 32); кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір (ч. 2 ст. 34); кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення (ч. 2 ст. 50); гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами ж однією з основних засад здійснення судочинства (п. 7 ч. 3 ст. 129); тощо [1]. Разом із тим слід зазначити, що в Конституції України відсутні згадки саме про інформаційне забезпечення адміністративного судочинства. Більш детально дане питання врегульовано на рівні законів України.

У контексті вищенаведеного зазначимо, що досліджувати правові засади інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України, які визначені на рівні законів, задля дотримання послідовності та логіки викладеного матеріалу ми будемо з одночасним позначенням підзаконного нормативно-правового регулювання даної сфери. Головною перевагою вищенаведеного рівня нормативного регулювання відповідної сфери суспільних відносин є те, що, на відміну від законів, підзаконні нормативно-правові акти дозволяють значно оперативніше реагувати на потреби державного життя й вносити відповідні корективи до нього [2, с. 18-19]. Так, серед законів України, що визначають правові підстави інформаційного забезпечення адміністративного судочинства, насперед слід назвати Закон України «Про судоустрій і статус суддів», що визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні. Положення даного закону спрямовані на врегулювання діяльності з інформаційного забезпечення всіх видів судочинства, в тому числі й адміністративного. Зокрема, у своєму складі вищенаведений нормативно-правовий акт містить Розділ XI «Організаційне забезпечення діяльності судів», на підставі якого здійснюється й інфор-

маційне забезпечення діяльності органів судової влади. Окрему увагу слід звернути на те, що в ч. 3 ст. 15 закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено, що в судах загальної юрисдикції функціонує автоматизована система [2]. Зазначимо, що функціонування автоматизованої системи стало можливим унаслідок прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження автоматизованої системи документообігу в адміністративних судах» від 5 червня 2006 року [4], відповідно до приписів якого й були внесені зміни до національного законодавства в даній сфері. Більш детально правові засади функціонування автоматизованої системи документообігу суду знайшли своє відображення в Положенні «Про автоматизовану систему документообігу суду», що затверджено рішенням Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30. Як встановлено в п. 1.2.1 зазначеного акта, автоматизована система документообігу суду являє собою сукупність комп'ютерних програм і відповідних програмно-апаратних комплексів судів та Державної судової адміністрації України, що забезпечує функціонування документообігу суду, обіг інформації між судами різних інстанцій та спеціалізацій, передачу інформації до центральних баз даних залежно від спеціалізації судів, захист від несанкціонованого доступу тощо [5]. Нормативна регламентація функціонування автоматизованої системи документообігу суду знайшла своє закріплення й у відповідних процесуальних кодексах, що визначають правові засади здійснення судочинства. Так, у ст. 15-1 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року встановлено, що в адміністративних судах функціонує автоматизована система документообігу суду, що забезпечує: об'єктивний та неупереджений розподіл справ між суддями з додержанням принципів черговості та однакової кількості справ для кожного судді; надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду справ, у яких вони беруть участь; централізоване зберігання текстів судових рішень та інших процесуальних документів; підготовку статистичних даних; реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції та етапів її руху; видачу судових рішень і виконавчих листів на підставі наявних у системі даних щодо судового рішення та реєстрації заяви особи, на користь якої воно ухвалено; передачу справ до електронного архіву [6]. Як впливає з аналізу вищенаведеного переліку завдань,

виконання яких покладено на автоматизовану систему, вона виступає одним із найважливіших складників інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України.

Окрім автоматизованої системи документообігу суду, важливим складником інформаційного забезпечення адміністративного судочинства виступає ще ряд автоматизованих інформаційних систем. Зокрема, для доступу до судових рішень судів загальної юрисдикції, в тому числі адміністративних судів, Державна судова адміністрація України забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень. Правові засади функціонування зазначеної вище системи встановлено на рівні Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року, який визначає порядок доступу до судових рішень з метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень і сприяння однаковому застосуванню законодавства. Відповідно до ч. 2 ст. 3 вищевказаного нормативно-правового акта Єдиний державний реєстр судових рішень – це автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень [7]. Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 року № 740. Вищевказаний нормативно-правовий акт визначив процедуру формування та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, зокрема: питання його формування та фінансування; особливості його програмного забезпечення; порядок користування реєстром; особливості оприлюднення інформації, що в ньому міститься, повноваження адміністраторів і держателів реєстру тощо [8]. Окрім цього, задля здійснення інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України функціонує Єдина база даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень, Положення про яку затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 січня 2011 року № 5. Як встановлено в п. 2 вищевказаного нормативно-правового акта, Єдина база даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень – це автоматизована система накопичення та зберігання інформації про електронні адреси, номери факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень, яка використовується судами відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України

для надсилання суб'єктові владних повноважень тексту повістки [9]. З метою подальшого розвитку інформатизації у правовій сфері, уніфікації формування банку даних та автоматизованого надання правової інформації юридичним і фізичним особам Кабінет Міністрів України прийняв Постанову від 23 квітня 2001 року № 376, якою було затверджено Порядок ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним. З аналізу вищевказаного нормативно-правового акта випливає, що Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства, яка складається з еталонного, страхового, робочого, інформаційного фондів та окремого розділу. При цьому зазначений реєстр було створено з метою: забезпечення додержання єдиних принципів ідентифікації нормативно-правових актів та ведення їх державного обліку в межах інформаційного простору України; створення фонду та підтримання в контрольному стані нормативно-правових актів, надання інформації про них; забезпечення в межах, визначених законодавством, доступності, гласності та відкритості правової інформації для користувачів [10]. Отже, відповідні автоматизовані інформаційні системи виступають важливими складовими елементами інформаційного забезпечення адміністративного судочинства, оскільки саме завдяки їх функціонуванню: усувається суб'єктивний фактор; завдання із інформаційного забезпечення виконуються безперервно й оперативно; кожному, окрім передбачених законодавством випадків, надається необхідна інформація про адміністративне судочинство й інші, пов'язані із цією сферою дані.

Окрім вищевказаного, окремі напрями інформаційного забезпечення адміністративного судочинства визначені на рівні таких законів України, як: «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року [11]; «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року [12]; «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року [13]; «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року [14]; «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року [15]; «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 року [16]; «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року [17]; «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року [18]; «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 5 липня 1994 року [19]; тощо. А також окремі аспекти інформаційного за-

безпечення адміністративного судочинства України врегульовуються на рівні підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих таким провідним суб'єктом інформаційного забезпечення адміністративного судочинства, як Державна судова адміністрація України: наказ Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 року № 86, яким затверджено Типові посадові інструкції працівників апарату місцевого загального суду [20]; наказ Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року № 108, яким затверджено Інструкцію про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) [21]; наказ Державної судової адміністрації України від 17 грудня 2013 року № 174, яким затверджено Інструкцію з діловодства в адміністративних судах [22], тощо.

Таким чином, аналіз вищенаведених положень дав змогу дійти висновку стосовно того, що під правовими засадами інформаційного забезпечення адміністративного судочинства слід розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, що з урахуванням їх ієрархічних зв'язків здійснюють нормативну регламентацію діяльності уповноважених суб'єктів і функціонування автоматизованих інформаційних систем з оперування інформацією з метою забезпечення належної діяльності адміністративних судів із розгляду та вирішення публічно-правових спорів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Пчелін В. Б. Перегляд адміністративних актів органів внутрішніх справ : дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Пчелін Віталій Борисович. – Харків, 2011. – 190 с.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження автоматизованої системи документообігу в адміністративних судах : Закон України від 5 черв. 2009 р. № 1475-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 45. – Ст. 683.
5. Щодо Положення про автоматизовану систему документообігу суду : рішення Ради суддів України від 26 лист. 2010 р. № 30 // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 51.
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.
7. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22 груд. 2005 р. № 3262-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 15. – Ст. 128.
8. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2006 р. № 740 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 22 – Ст. 1623.
9. Про затвердження Положення про Єдину базу даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 січ. 2011 р. № 5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 2 – Ст. 102.
10. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квіт. 2001 р. № 376 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 17. – Ст. 747.
11. Про захист персональних даних : Закон України від 1 черв. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.
12. Про судовий збір : Закон України від 8 лип. 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14. – Ст. 87.
13. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-вр // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
14. Про державну таємницю : Закон України від 21 січ. 1994 р. № XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93.
15. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
16. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276.
17. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
18. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
19. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах підпис : Закон України від 5 лип. 1994 р. № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.
20. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду : наказ Державної судової адміністрації України від 20 лип. 2005 року № 86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0086750-05>.
21. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) : наказ Державної судової адміністрації України від 20 вер. 2012 року № 108 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 77. – Ст. 296.
22. Про затвердження Інструкції з діловодства в адміністративних судах України : наказ Державної судової адміністрації України від 17 груд. 2013 року № 174 // Юридичний вісник України. – 2014. – № 4.

Статья посвящена анализу нормативно-правовых актов, положения которых закрепляют правовые основы информационного обеспечения административного судопроизводства Украины. Анализ таких актов проведен с учетом их юридической силы и иерархических связей. Приведено авторское видение сущности понятия «правовые основы информационного обеспечения административного судопроизводства Украины».

Ключевые слова: административный процесс, административное судопроизводство, правовые основы, информационное обеспечение; автоматизированные информационные системы.

In this article we analyse the normative-legal acts, the provisions of which reinforce the legal framework of information support of Administrative Procedure of Ukraine. The analysis of such acts is carried out in accordance with their legal validity and hierarchical relationships. The author produced the own vision of defining the essence of the notion of “legal basis of information support of Administrative Procedure of Ukraine”.

Key words: administrative procedure, administrative proceedings, legal framework, information support, automated information systems.

